

УДК 327 (327+510)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.31.17>

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЧЕСЬКО-КИТАЙСЬКИХ ВІДНОСИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Любов Корнійчук

*Національний університет «Острозька академія»,
факультет міжнародних відносин, кафедра міжнародних відносин
вул. Семінарська, 2, 35800, м. Острог, Рівненська область, Україна*

Андрій Ковенько

*Національний університет «Острозька академія»,
факультет міжнародних відносин
вул. Семінарська, 2, 35800, м. Острог, Рівненська область, Україна*

Завдяки динамічному економічному розвитку Китай станом на тепер став потужним центром сили та важливим геополітичним гравцем на міжнародній арені, що має геостратегічні інтереси у всіх ключових регіонах світу. Одним із таких регіонів є Центральна та Східна Європа, з державами якої активізувалася співпраця із 2012 р. у рамках платформи «16+1». Завдяки цьому було визначено основні напрями співробітництва та вдалося активізувати двосторонні відносини між окремими державами регіону та Китаєм. Серед держав, з якими значно інтенсифікувався політичний діалог та торговельно-економічне співробітництво, є Чеська Республіка. Чехія розглядає Китай важливим учасником міжнародних відносин і прагне розширення співробітництва з ним у різних галузях. Важливим кроком до активізації відносин стало проголошення стратегічного партнерства держав у 2016 р.

Однак, незважаючи на встановлення стратегічного партнерства і нарощення торговельно-економічного співробітництва, держави зіткнулися з низкою проблем. Зокрема, відбулося загострення політичного діалогу у зв'язку з критикою порушення прав людини в Китаї, а також активним чесько-тайванським діалогом. Чехії не вдалося залучити задекларований президентом обсяг китайських інвестицій, а також подолати асиметрію у торговельно-економічному співробітництві, адже зберігається тенденція того, що імпорт китайських товарів перевищує чеський експорт до Китаю. Не сприяли покращенню відносин держав скандали, пов'язані із діяльністю китайської компанії SEFC. Водночас перспективним усе ж лишається залучення нових інвестицій для розвитку інфраструктури, науки та інноваційних технологій, а також нарощування співпраці в галузі туризму. Незважаючи на окремі негативні тенденції політичного діалогу, держави продовжать співробітництво у форматі «16+1», а також Чехія намагатиметься подолати негативне сальдо двосторонньої торгівлі.

Ключові слова: Чехія, Китай, співробітництво, Центральна і Східна Європа, інвестиції.

Постановка проблеми. Нині ми можемо спостерігати активізацію міжнародної активності КНР не лише на глобальному, а й на регіональному рівнях. Посилення присутності держави в різних геополітично важливих регіонах є одним з елементів її геостратегії і яскравим прикладом цього є співпраця з країнами Центральної і Східної Європи, яка загалом вписується у глобальну китайську стратегію «Поясу і шляху». Серед держав регіону з 2016 р. встановлено стратегічне партнерство з Чехією, яка розглядає співробітництво із Китаєм як можливість економічного зростання, а також посилення свого геополітичного потенціалу в регіоні. Крім того, для Чехії співробітництво із Китаєм та Російською Федерацією є альтернативними напрямками зовнішньої політики, зважаючи на відому часто

евроскептичну позицію держави в ЄС. З огляду на бажання КНР закріпити за собою статус світового центру сили, а також на регіональному рівні посилити свій вплив у ЄС, то налагодження контактів із державами Центральної і Східної Європи є хорошим майданчиком для зміцнення своїх позицій у Європі загалом. Взаємне зацікавлення Чехії та Китаю у зміцненні двосторонньої співпраці, яка особливо посилилася за останні п'ять років, становить особливий дослідницький інтерес із погляду вивчення ймовірних перспектив такого співробітництва. Отже, досліджувана тема є досить актуальною і потребує аналізу.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження чесько-китайського співробітництва в основному реалізується вченими у контексті вивчення проблем та перспектив зовнішньої політики КНР щодо держав Центральної та Східної Європи загалом і у контексті реалізації концепції Нового шовкового шляху та можливостей у рамках реалізації платформи «16+1». Зокрема, варто згадати праці таких учених, як С. Кошовий [1], П. Ціборек, Б. Ковальський, Д. Міржеєвський [2], Р. Кошек [3], Дж. Гамбергер [4], Ліу Зуокуй [5], Д. Мітровіч [6], Д. Трайловіч, Б. Кіцуловіч [7]. Серед дослідників, що вивчають питання двостороннього співробітництва Чехії та Китаю, увагу привертають праці Р. Фюрста [8; 9; 10], В. Копецького та Р. Резкової [11], Т. де Кастро, П. Гната, Й. Влцкової, М. Тлапа [12; 13]. Однак згадані дослідження не повністю розкривають питання співробітництва держав, адже висвітлюють лише окремі його аспекти, а також в українському науковому просторі тема не набула широкого вивчення, а є досить цікавою з погляду використання чеського досвіду співробітництва із КНР. Тому недостатня вивченість теми, особливо в українському науковому просторі, підсилює її актуальність.

Мета та завдання статті. Мета статті – проаналізувати проблеми та перспективи чесько-китайського співробітництва на сучасному етапі. Відповідно, завданнями є розгляд причин зацікавленості сторін у активізації взаємодії, характеристика основних складників взаємин, а також виокремлення перспективних напрямів співпраці.

Виклад основного матеріалу. Чесько-китайські відносини пережили низку вагомих зрушень, у тому числі завдяки зусиллям чеської владної верхівки, що має власні інтереси в Китаї, часто використовуючи у внутрішньополітичній боротьбі аргумент важливості альтернативних зовнішньополітичних векторів. Зокрема, Мілош Земан неодноразово відвідував КНР і був єдиним главою держав ЄС, що взяв участь у святкуваннях із нагоди завершення Другої світової війни у Пекіні. Крім нього, зацікавленість у відносинах із КНР неодноразово висловлювали найбагатші чеські бізнесмени Петр Келлнер та Карел Комарек, а також корпорація Škoda Auto. Саме вони є промоутерами формування позитивного іміджу Китаю в країні. Згідно з концепцією зовнішньої політики Чехії Китай є важелем однієї з найбільших світових економік та важливим учасником вирішення проблем глобального значення [14]. Чеська Республіка прагне регулярного політичного діалогу з Китаєм, що дасть змогу налагодити співпрацю в низці сфер, включаючи економіку, охорону здоров'я, охорону навколишнього середовища, науку та дослідження, культуру та права людини. Окрім двосторонніх відносин, основою для діалогу з Китаєм є стратегічне партнерство, встановлене між ЄС та КНР. Чеська Республіка також вважає, що є можливості розвивати взаємні економічні відносини шляхом переговорів щодо інвестиційної угоди між ЄС та Китаєм.

Стратегічні цілі КНР у цьому регіоні полягають у тому, що вона бачить у державах Центральної і Східної Європи майданчик для виходу на ринки багатших і перспективніших країн Західної Європи, а також через зближення з державами регіону КНР прагне лобювати власні інтереси на рівні ЄС та визначати порядок денний співробітництва з ЄС [1]. Відповідно, Чехія, будучи однією з тих країн, яка потребує інвестицій, стала свого роду

подарунком для Китаю, який намагається збільшити свій вплив у ЄС. Недарма чеський президент Земан заявляв, що Чехія має стати брамою для Китаю у Європі [15].

Китайсько-чеські відносини на рівні урядів за останні 15 років характеризувалися синусоїдою, спалахи взаємної прихильності чергувалися із охолодженням контактів на високому рівні. Підхід Китаю значною мірою реагував на мінливе середовище на чеській політичній арені, де йде боротьба прав людини з економічним прагматизмом як основи політики щодо КНР, що розгортається ще з часів незалежності Чехії. Пекін показав готовність карати чеських політиків за обговорення «чутливих питань», але він готовий і винагороджувати за посилену політичну увагу та економічні стимули, коли вони виявили зацікавленість у зміцненні відносин із Китаєм. Із 2012 р. зв'язки з Чехією підпадають під формат співпраці «16+1» [1], що певною мірою закріпило відносини і двосторонні контакти та включило її в більш широкий регіональний контекст.

Прем'єр-міністр Китаю Вень Цзябао відвідав Чехію в 2005 р., що стало першим візитом китайського чиновника вищого рівня в країну з 1993 р. Цей візит показав покращення двосторонніх відносин після бурхливого періоду, коли внаслідок конфлікту з питань Тайваню, Тибету та прав людини виникла ситуація, в якій фактично було заморожено політичні контакти на високому рівні [16]. Новий уряд на чолі з лівою Чеською соціал-демократичною партією (ЧСДП) разом із прем'єр-міністром Іржі Пароубеком визнав, що вони відкриті для поліпшення співпраці з Китаєм. У пізніших коментарях Пароубек стверджував, що його уряд готується підписати угоду про стратегічне партнерство з КНР. Однак делікатні питання у двосторонніх відносинах незабаром повернулися вже зі зміною уряду в 2006 р. Зелені, другорядна коаліційна партія, взяли участь у тибетському форумі, що призвело до створення парламентської групи дружби для Тибету [17]. Пізніше Карл Шварценберг, тодішній міністр закордонних справ, відкрито закликав бойкотувати Олімпійські ігри 2008 р. у Пекіні, порівнюючи їх з Олімпіадою Гітлера. Прем'єр-міністр Мірек Тополанек відвідував ігри лише особисто, ґрунтуючись на спільній політиці, узгодженій чеським урядом. У 2009 р. Ян Фішер, наступник Тополанека на посаді прем'єр-міністра, зустрівся з Далай-ламою, що здійняло шалену китайську критику та заморожування контактів на високому рівні. Як результат Фішеру довелося скасувати свій запланований візит до Шанхайської ЕКСПО в 2010 р., оскільки жоден китайський чиновник високого рівня не бажав зустрічатися з ним. Контакти були заморожені і на інших рівнях – міжурядовий комітет з питань економічного співробітництва припинив свою діяльність між 2009 та 2014 рр. [18].

Контакти на високому рівні не відновилися до 2012 р., доки Пекін не включив Чехію у свою ініціативу «16+1» на саміті у Варшаві. Новий інтерес Китаю до регіону з'явився якраз тоді, коли уряд Чехії переглядав свій підхід до Пекіна. За два місяці до Варшавського саміту чеський прем'єр-міністр Петро Нечас придумав новий термін, який описує зовнішню політику Чехії щодо Китаю – «далай-ламаїзм» [17].

Незабаром після перемоги Мілоша Земана на президентських виборах відбулася кардинальна зміна курсу політики щодо Китаю. «Перезавантаження відносин» було завершено новим урядом, сформованим у січні 2014 р. під керівництвом Богуслава Сobotки. Китай відреагував на зміну політики відновленням двосторонніх контактів, що значною мірою стосувалося ініціативи «16+1». Під час візиту міністра закордонних справ Любомира Заоралека до Пекіна у квітні 2014 р. було опубліковане загальне прес-комюніке, в якому закликали до «нового поштовху» у відносинах. У комюніке чеська сторона прямо підтвердила підтримку одностайної китайської політики стосовно Тибету. Цей візит став першим візитом керівника чеської дипломатичної служби до КНР за останні 15 років і став свого роду каталізатором подальшої активізації співробітництва [2, с. 28]. У листопаді

2015 р. дві країни підписали Меморандум про взаєморозуміння, про співпрацю в рамках ініціативи «Поясу і шляху» [5], яка мала, з одного боку, економічне, але з іншого – й політичне обґрунтування.

Потепління відносин остаточно завершилось візитом у березні 2016 р. до Чехії президента Сі Цзіньпіня. Ймовірно, перший візит президента Китаю був нагородою за поїздку Земана до Пекіна, щоб відзначити закінчення Другої світової війни в Азії (Земан був єдиним главою держави-члена ЄС, що відвідав Пекін, незважаючи на значні внутрішні та міжнародні події та критику з боку опозиції). Чехія була першою країною в регіоні, яку Сі Цзіньпін відвідав як президент, і двосторонні зв'язки були визнані найкращими в історії. Два лідери підписали угоду про стратегічне партнерство, а також експортні угоди загальною вартістю 12 млрд євро. Одна з угод стосувалася співпраці на аналітичному дослідженні будівництва каналу річки Дунай–Одер–Ельба, надзвичайно дорогий проект чеського президента [17]. Чеські компанії уклали з китайськими банками угоди про створення інвестиційних фондів із загальним бюджетом 6,9 млрд євро на 2016–2020 рр., орієнтовані на фінансову галузь, промисловість та енергетику [19]. Укладання досить перспективних угод відповідало чеським цілям щодо перетворення на китайський фінансовий центр у Центральній Європі і свідчило про нову сторінку у міждержавних взаєминах.

Підписавши угоду з Китаєм, президент Чехії М. Земан зробив поворот у зовнішній політиці Чехії. Чеська Республіка, будучи протягом багатьох років однією з найсуворіших критиків Китаю, особливо з погляду порушення прав людини комуністичним режимом, зараз стала одним із важливих партнерів Пекіна в ЄС, як уже згадувалося, М. Земан наголошував, що його країна має стати для Китаю «безпечним притулком і воротами до Європейського Союзу» [16]. Насамперед від співпраці з Китаєм він хотів отримати економічну вигоду, очікуючи за рік 3,5 млрд євро китайських інвестицій. М. Земан також підкреслював, що Škoda, що належить концерну Volkswagen, хоче зробити серйозні інвестиції в Китай. Обидві країни хочуть співпрацювати в галузі охорони здоров'я, транспорту, IT, досліджень, туризму та фінансових послуг [16]. Загалом же, головні чеські гравці на китайському ринку – Škoda Praha, фінансова група PPF, компанія TOS Vandsdorf, транспортні компанії Škoda Transportation і IKENON Group – прагнуть максимально вигідної реалізації економічного співробітництва із КНР.

Таким чином, виявилось, що Китай може тиснути на Чехію і нагородити її за відсутність «чутливих» питань, пов'язаних із правами людини в КНР. Економічні результати теж вражали. Зокрема, у 2018 р. Китай обігнав Польщу та став другим за величиною торговим партнером Чехії (24,3 млрд євро). Після Німеччини Китай став найбільшим постачальником товарів на чеський ринок. У 2018 р. імпорт із КНР становив 22,1 млрд євро і був у 10 разів більшим, ніж чеський експорт до Китаю [18]. При цьому основу взаємної торгівлі становить електроніка та електроприлади. Також М. Земан рекламував загалом більше ніж 200 млрд крон китайських інвестицій, що мали надійти до Чехії до 2020 р. Найбільше уваги було надано приватній шанхайській компанії SEFC, яка відкрила свою штаб-квартиру в Празі, працюючи з колишніми чеськими політиками та лобістами. SEFC придбала широкий асортимент активів у сфері нерухомості, пивоварінні, інженерії, спорті та засобах масової інформації протягом 2015–2017 рр. Голова SEFC Є Цзяньмін навіть став почесним радником президента Чехії (зауважимо, що пізніше він буде звинувачений у корупції, а імідж компанії підірвано). Однак із обіцяних чеським президентом китайських інвестицій реалізована була лише частка, зокрема у 2017 р. – 5,8 млрд крон (третє місце серед азійських інвесторів після Південної Кореї та Японії), а у 2018 р. – 17 млрд крон, що становило невелику частку від запланованого [20]. Натепер у ЗМІ досить часто поши-

рюється інформація про те, що в Чехії штучно створювався образ КНР як позитивного інвестора, не враховуючи при цьому ризики для національної безпеки від такого співробітництва. Водночас перспективною галуззю для залучення інвестицій вважається ядерна енергетика, на що варто було б більшу увагу звернути уряду. Як свідчать дані, наведені в таблиці нижче, проблемним аспектом у двосторонній торгівлі є перевага імпорту з КНР над чеським експортом, що зумовлює ситуацію від'ємного сальдо.

Сальдо взаємної торгівлі у 2015–2019 рр. (млрд євро) [21]

Рік	Експорт	Імпорт	Оборот	Сальдо
2015	1,669	17,041	18,710	-15,372
2016	1,734	15,971	17,706	-14,236
2017	2,137	18,076	20,212	-15,939
2018	2,189	22,130	24,318	-19,941
2019	2,205	23,989	26,194	-21,783

Для чеського уряду дуже важливою сферою економічного співробітництва є туризм, який супроводжується розвитком прямих повітряних сполучень між Прагою та трьома китайськими містами: Пекіном, Шанхаєм та Ченду (сполучення відкриті з 2015 р. [17]). Спостерігається збільшення туристичного потоку з КНР, зокрема у 2010 р. Чехію відвідали 80 тис. китайських туристів, тоді як у 2014 р. – 250 тис., у 2015 р. – 300 тис., а у 2017 р. – 500 тис. [2]. Така динаміка засвідчила активний розвиток співпраці в цій галузі, яка лишається досить перспективною.

Пекін також підтримує Чехію, особливо у форматі «16+1», де вона була визначена як центр фінансових питань, співробітництва, цивільної авіації та охорони здоров'я. Китайський інвестиційний форум став ключовою подією для участі Чехії у форматі [1]. Заохочений урядом Пекіна Банк Китаю, Промисловий та Комерційний банки Китаю та Банк комунікацій відкрили філії в Празі у 2015, 2017 та 2019 роках відповідно. У Чехії у 2018 р. відбувся перший Форум цивільної авіації Китаю та Центрально-Східної Європи [17]. Її роль як авіаційного хабу проявляється уже згаданими чесько-китайськими рейсами до Ченду, Пекіна та Шанхаю.

Однак період теплих двосторонніх зв'язків, що досяг своєї вершини за часів Сі Цзіньпіня, закінчився дуже швидко. Спираючись на встановлення політичних відносин, усе ж їх виявилось не досить, оскільки відсутність обіцяних економічних результатів давалася взнаки. Економічна допомога Китаю, здійснена в основному за допомогою СЕФС, зменшилася після того, як компанія зіткнулася з фінансовими проблемами, а голова Є Цзяньмін зник під час розслідування корупції в Китаї [9, с. 16–17].

Чехія, як вважають окремі китайські інвестори, зараз не дуже приваблива для інвестування. Китайські інвестиції продовжують надходити здебільшого до Західної Європи і навіть тут вони зіткнулися зі спадом через жорсткіший контроль над капіталом останніми роками. Водночас імпорт Чехії з Китаю становив 28,25 млрд дол. США протягом 2019 р., а експорт – 2,47 млрд дол. США [22]. Загалом, як бачимо, зберігалася тенденція певної диспропорції.

В уряді, сформованому в 2017 р. та очолюваному партією АНО, Китай втратив попередню політичну підтримку, оскільки соціал-демократи були переведені в молодші партнери коаліції. Питання прав людини, а також Тайваню та Тибету набули сили противаги китайській політиці, яку просував попередній уряд із 2013 р. Це вже проявилось

наприкінці 2016 р. візитом Далай-лами до Праги, під час якої його прийняла група політиків, в тому числі міністри уряду від соціал-демократів, Християнської партії та Демократичного союзу. У відповідь на це Китай скасовував візити чеських міністрів до Китаю. Пізніше питання безпеки, пов'язані переважно з Huawei, стали новою темою у чесько-китайських відносинах. Після попередження громадськості щодо можливостей використання програмного та апаратного забезпечення ZTE та Huawei в незаконних цілях від Національної ради з питань кібер- та інформаційної безпеки (NUKIB) Чехія стала скептично налаштованою у європейських дискусіях щодо безпеки 5G, крім того, китайські представники не були запрошені на міжнародну експертну конференцію з питань безпеки 5G, яку влаштував чеський прем'єр-міністр у травні 2019 р. [17] Тут варто зауважити, що така ситуація сприяє налагодженню чесько-американських відносин, адже США прагнуть обмежити технологічну експансію Китаю у Європі.

Китай жорстко відреагував на закиди чеської сторони. Посольство Китаю в особі нового посла Чжан Цзяньміна, який обійняв цю посаду у 2018 р., стало поширювати досить критичні заяви. Цитуючи чеських політиків і ЗМІ та їхні заяви про Тайвань, Гонконг, китайські телекомунікаційні компанії та інші питання у досить різкому стилі, посол фактично стимулював появу публічних конфліктів із прем'єр-міністром Андрієм Бабішем та міністром культури Любоміром Заоралеком. Певною мірою такої напруженості у двосторонніх відносинах сприяв мер Праги Зденек Грїб, який зустрівся з представниками тибетського уряду в еміграції та відвідав Тайвань, а також запросив на зустріч із дипломатичним корпусом представників КНР та Тайваню [18]. Ці події досить загострили політичний діалог держав.

Китай, не вагаючись, вживав конкретних дій для покарання «недоброзичливих» чеських політиків. На додачу до скорочення культурної співпраці, коли після кількох місяців дискусій Прага остаточно відклікала угоду про братерство з Пекіном у жовтні 2019 р. [17], погіршення відносин проявилось і в дипломатичній сфері. Опубліковані в чеських ЗМІ у вересні 2019 р. китайською мовою заяви свідчать про те, що китайські колеги поставилися до Посла Чехії в Пекіні Владимира Томшика безцеремонно і не поважно. Прохання Томшика про зустрічі були задоволені затяжними відповідями, і він їх отримав лише від чиновника МЗС низького рівня. Чеські дипломати також повідомили, що китайці зупиняють комерційні контракти, такі як продаж чеської легкої авіації, в результаті чого чехи відтягують відкриття торгового офісу в Гуанчжоу, посилаючись на «знущання, погрози та покарання» з боку китайської сторони [6].

Незважаючи на те, що чеське суспільство та політики протистоять суворому підходу Пекіна до вирішення «чутливих» питань, останній вирішив лише посилити використання погроз. Наприкінці 2019 р. Ярослав Кубера, покійний президент чеського сенату, планував візит до Тайваню, призначений на лютий 2020 р., як глава делегації. Це мав бути найвищий візит чеського політичного діяча на самоврядний острів за десятиліття. Знову про тиск за цей візит Чехію не було повідомлено публічно. Попередив про це президент М. Земан, який зауважив, що цей візит зашкодить економічним інтересам Чехії [17]. Оскільки в січні 2020 р. Кубера раптово помер, плани щодо візиту були припинені. Чеські ЗМІ розкрили, що незадовго до смерті Кубера отримав погрозу від посольства Китаю. Лист написаний такою формою та мовою, що не відповідав стандартній дипломатичній практиці. Цікаво, що лист був переданий Кубері Управлінням чеського президента разом із його власною оцінкою ситуації, включаючи попередження про те, що візит може принести новий виток замороження контактів на високому рівні, як це було після 2009 р. [17]. Новий глава Сенату Мілош Вистрчіл висловив намір все-таки здійснити візит до Тайваню у серпні цього року,

чим знову викликав різку реакцію посольства КНР у Празі [15], і, безумовно, цей інцидент негативно позначиться на майбутніх двосторонніх відносинах держав.

Водночас слід підкреслити, що очевидне погіршення чесько-китайських відносин було частково призупинене раптовим спалахом коронавірусу. Спочатку Прем'єр-міністр Бабіш відмовився надавати допомогу Китаю, незважаючи на офіційні прохання китайського посла, заявив, що медичні засоби ще знадобляться самим чехам. Після негативної реакції чеської громадськості Бабіш передумав, пообіцявши 10 млн крон допомоги. 6 млн крон було надано Всесвітній організації охорони здоров'я (ВООЗ) та 3 млн на покупку медичних матеріалів для Китаю. Перша партія допомоги була відправлена через Австрію 13 лютого 2020 р. Ще одна партія, цього разу завантажена на чеський військовий літак, що перевозив 5 тонн запасів, була відправлена до Китаю 1 березня, коли епідемічна ситуація там пройшла свій пік. Другу партію пожертвували чеські компанії, включаючи чеські фірми PFF та Škoda, регіони та міста, а також університети. Через брак запасів вони їх купували не в Чехії, а в інших країнах ЄС. Близько 4 тонн вантажу Китай повернув Чехії після переходу епідемії до Європи [17].

Лише за кілька днів до вручення другого пожертвування канцлер Чехії Вратислав Мінарж разом із радником Земана Мартіном Неедлі та підприємцем, лобістом і членом правління CIPIC Europe Holdings Ярославом Тврдиком відвідали Китай, де Мінарж зустрівся з віце-прем'єр-міністром Китаю Ху Чуньхуа. За інформацією канцелярії президента, причиною візиту було: особисто представити лист про пожертвування та повідомити про наміри президента Земана відвідати саміт «17+1» у Пекіні, який мав відбутися у квітні. Земан спочатку стверджував, що він не буде відвідувати саміт через відсутність китайських інвестицій, пізніше він передумав і був налаштований поїхати, навіть коли було зрозуміло, що саміт не відбудеться [1].

1 березня в Чехії було діагностовано перший випадок захворювання на COVID-19, а вже до кінця місяця цей показник піднявся до позначки в 2 тис. хворих. Країна опинилася в ситуації нестачі медичних матеріалів, таких як маски, респіратори, захисний одяг тощо. Оскільки Китай був найбільшим постачальником і там уже минув пік вірусу, чеський уряд почав купувати поставки у Китаю. Перший літак із Китаю із наборами для швидкого тестування прибув до Чехії 18 березня 2020 р. Потім був створений «повітряний міст» із кількох літаків, які перевозили медичні препарати і прибували кожні кілька днів. Перший літак із респіраторами прибув 20 березня 2020 р. В аеропорту їх привітав Прем'єр-міністр Бабіш, міністр внутрішніх справ Хамачек та посол Китаю Чжан. Посол підкреслив, що Чехія раніше підтримувала Китай у боротьбі з епідемією і що Китай «допоможе перемогти вірус» [17].

Прокитайські політики подавали успішні закупівлі у Китаю як свідчення дружньої політики Пекіна, яку вони відстоювали роками. Мінарж заявив, що Китай попросив цілий завод виробляти поставки спеціально для Чехії. У телевізійному зверненні Президент Земан, як і сербський президент Вучич, заявив, що Китай є єдиною країною, що допомагає Чехії боротися з епідемією. Прем'єр-міністр Бабіш, який лише кілька тижнів тому сказав, що посла Китаю Чжана слід замінити, тепер похвалив допомогу посольства Китаю та підкреслив, що контакти, які налагодив у Китаї президент Земан, виявилися корисними у тій ситуації, що сталася [16].

Однак представників чеського уряду критикували, оскільки поставки з Китаю не були безкоштовними, на відміну від чеської допомоги. Крім того, виникла підозра, що уряд навмисно надає перевагу китайським постачальникам замість місцевих компаній, здатних забезпечити необхідне, навіть за вигіднішими цінами. Чи справді Пекін надав Чехії пільги на постачання медичних товарів ще не зрозуміло, і це підтверджується заявами лише дея-

ких чеських політиків. Медичні органи обох країн контактували між собою під час відео-конференції саміту «17+1», організованої Китаєм 13 березня 2020 р., щоб поділитися своїм досвідом боротьби з епідемією [1]. Китайська пропаганда використовувала цей заклик як свідчення того, що Китай допомагає Центральній та Східній Європі. Однак Чехія вирішила співпрацювати також із Тайванем щодо протиепідемічних зусиль, через що отримала передбачуваний докір від китайського посла.

Висновки. Активізація чесько-китайських відносин останніми роками була зумовлена насамперед економічними інтересами обох сторін. Китай розглядав Чехію як надійного партнера в Центральній і Східній Європі та як платформу до виходу на західноєвропейський ринок. Своєю чергою Чехія була зацікавлена в залученні китайських інвестицій та збільшенні торговельного обороту із КНР, що мало би сприяти економічному зростанню держави. Однак за короткий період, незважаючи на встановлення стратегічного партнерства і нарощення торговельно-економічного співробітництва, держави стикнулися із низкою проблем. Зокрема, йдеться про загострення політичного діалогу у зв'язку з активним діалогом Чехії із Тибетом та Тайванем (наприклад, зустріч з Далай-ламою, відмова від статті в Угоді між містами-побратимами Прага–Пекін про визнання, що Тайвань є частиною Китаю, запланований чеський візит високого рівня до Тайваню тощо), а також критикою порушення прав людини в Китаї. Що стосується відносин із китайськими компаніями, то китайські фірми в основному активніше працюють у Польщі та Угорщині, аніж у Чехії. Співпраця з Чехією позначилася скандалом з фірмою SEFC, що дало негативну динаміку прийняття китайських інвестицій та репутації інших китайських фірм. Китайські компанії значно обмежили інвестиції в Чехію. З іншого боку, чеські підприємці звертають значну увагу на необхідність збільшення чеського експорту до КНР у ситуації, коли збільшити китайські інвестиції в Чехії не вдалося. Крім того, досить перспективним усе ж вважається залучення нових інвестицій для розвитку ядерної енергетики та інфраструктури, а також у галузі науки та інноваційних технологій, нарощування співпраці в галузі туризму. Укладання інвестиційної угоди з КНР зробило б економічну співпрацю держав менш чутливою до політичних викликів. Безумовно, незважаючи на окремі негативні тенденції політичного діалогу, держави продовжать співробітництво у форматі «16+1», а також за каденції М. Земана, ймовірно, робитимуться кроки для якісного покращення взаємин, адже він ніколи не приховував зацікавленості у східних партнерах – КНР та Російській Федерації. Перспективними напрямками для подальшого дослідження теми вважаємо детальний аналіз торговельно-економічного співробітництва держав порівняно з іншими країнами Центральної та Східної Європи, а також аналіз впливу «м'якої» сили КНР на двосторонню взаємодію.

Список використаної літератури

1. Кошовий С. Досвід співпраці Китаю і країн Центральної та Східної Європи у форматі «16+1» та перспективи України. URL: <http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/16plyus1-42a26.pdf> (дата звернення: 1.08.2020).
2. Ciborek P., Kowalski B., Mierzejewski D. Aktywność gospodarcza i polityczna Chińskiej Republiki Ludowej w regionie Europy Środkowej i Wschodniej. Raport Ośrodka Spraw Azjatyckich. Łódź, 2018. 56 s. URL: <https://wydawnictwo.uni.lodz.pl/produkt/aktywnosc-gospodarcza-i-polityczna-chińskiej-republiki-ludowej-w-regionie-europy-srodkowej-i-wschodniej/> (дата звернення: 1.08.2020)
3. Koszek R. Kraje Europy Środkowo-Wschodniej wobec ekspansji chińskiej gospodarki. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*. 2016. Volume 30, Issue 1. S. 176–191.

4. Hambereger J. China in Central Europe. *Asian Studies* / ed. T. Matura. Budapest : Hungarian Institute of International Affairs, 2013. Pp. 70–100.
5. Zuokui L. Central and Eastern Europe in Building the Silk Road Economic Belt. *Working Papers Series on European Studies*. Pekin : Institute of European Studies, Chinese Academy of Social Sciences, 2014. No. 8(3). Pp. 1–12. URL: http://ies.cssn.cn/webpic/web/ies2/en/UploadFiles_8765/201411/2014111312374725.pdf (дата звернення: 1.08.2020).
6. Mitrović D. China in the Western East – and Beyond: Politics and Economics of the China Plus Sixteen Cooperation Framework. *Serbian Political Thought*. Belgrad : Institute for Political Studies, 2014. No. 2. Pp. 19–50.
7. Trailović D., Kiculović B. Economic and political implications of Chinese engagement in Central and Eastern European Countries. *Political Science, International Relations and Security Studies* / red. S. Scaunas, E. Strautiu, V. Tabara. Sibiu : Lucian Blaga University of Sibiu, 2014. Pp. 196–203.
8. Fürst R. Česko-čínské vztahy: od bezradnosti k aktivní politice ČR. Policy Paper ÚMV. 11.2004. URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/29232/2004-11-Cesko-c%C3%ADnsk%C3%A9%20vztahy.pdf> (дата звернення: 1.08.2020).
9. Fürst R. The Czech Republic: New strategic partnership with China with little real OBOR touch. *Europe and China's New Silk Road. A Report by the European Think-tank Network on China (ETNC)*. December 2016. P. 15–18.
10. Fürst R. Czechia's Relations with China: on a Long Road toward a Real Strategic Partnership? *China's Relations with Central and Eastern Europe: From "Old Comrades" to New Partners*. Routledge Contemporary China Series. 2018. P. 117–136.
11. Kopecký V., Rezková R. Česká zahraniční politika vůči Číně: Možnosti, priority a rizika. *AMO.CZ. POLICY PAPER* 28. ŘÍJEN 2016. 13 s. URL: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/10/AMO_Ceska-zahranicni-politika-vuci-Cine_-moznosti-priority-a-rizika.pdf (дата звернення: 1.08.2020).
12. De Castro T., Hnát P., Vlckova J. Trade and investment relations between the Czech Republic and China: The Czech Republic as a gateway to the EU? *Society and Economy*. December 2017. No. 39(4). Pp. 481–499.
13. Hnát P., Tlapa M. China-V4 Investment Relations – A Czech Perspectives. *Current Trends and Perspectives in Development of China-V4 Trade and Investment* / ed. S. Mráz, K. Brocková. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2014. Pp. 82–95.
14. Concept of the Czech Republic's Foreign Policy. URL: https://www.mzv.cz/file/1574645/Concept_of_the_Czech_Republic_s_Foreign_Policy.pdf (дата звернення: 1.08.2020).
15. Polska przestała być jedynym strategicznym partnerem Chin w regionie. w *Gospodarce.pl*. 29.06.2016. URL: <https://wgospodarce.pl/informacje/24163-polska-przestala-byc-jedynym-strategicznym-partnerem-chin-w-regionie> (дата звернення: 1.08.2020).
16. Matzke M. Czechy chcą zostać najważniejszym partnerem Chin w UE. *Deutsche Welle*. 29.03.2016. URL: <https://www.dw.com/pl/czechy-chc%C4%85-zosta%C4%87-najwa%C5%BCniejszym-partnerem-chin-w-ue/a-19148985> (дата звернення: 1.08.2020).
17. China's sticks and carrots in Central Europe: the logic and power of chinese influence/Karásková I. et al. Association for international affairs (AMO). Praha, 2020. 17s. URL: https://ceias.eu/wp-content/uploads/2020/06/Handbook_Chinas-Sticks-and-Carrots-in-Central-Europe.pdf (дата звернення: 1.08.2020).
18. Ogorodnik Ł. Czech Republic on the Challenges in Cooperation with China. *Bulletin PISM*. No. 106 (1352). 2019. Pp. 1–2.
19. Groszkowski J., Jakóbowski J. Efekty czeskiego otwarcia na Chiny. Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia. Analizy. 6.04.2016. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-04-06/efekty-czeskiego-otwarcia-na-chiny> (дата звернення: 1.08.2020).

20. Dębiec K. Kryzys w stosunkach Czech z Chinami i Rosją. Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia. Analizy. 2.10.2019. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2019-10-02/kryzys-w-stosunkach-czech-z-chinami-i-rosja> (дата звернення: 1.08.2020).
21. Čína: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. *BusinessInfo.cz*. 15. 12. 2019. URL: <https://www.businessinfo.cz/navody/cina-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/> (дата звернення: 1.08.2020).
22. Czech Republic imports and exports to China. UN Comtrade Database. URL: <https://comtrade.un.org/> (дата звернення: 1.08.2020).
23. Čínský expert: Flirtování s Tchaj-wanem poškozuje dlouhodobou spolupráci České republiky a Číny. Doplatí na to zcela jednoznačně a výrazně hlavně Česko. *Cz24.news*. 14. června 2020. URL: <https://cz24.news/cinsky-expert-flirtovani-s-tchaj-wanem-poskozujedlouhodobouspolupraci-ceske-republiky-a-ciny-doplati-na-to-zcela-jednoznacne-a-vyrazne-hlavne-cesko/> (дата звернення: 1.08.2020).

PROBLEMS AND PROSPECTS OF CZECH-CHINESE RELATIONS AT THE PRESENT STAGE

Liubov Korniihuk

*The National University of "Ostroh Academy", Faculty of International Relations,
Department of International Relations
Seminarska str., 2, 35800, Ostroh, Rivne region, Ukraine*

Andrii Kovenko

*The National University of "Ostroh Academy", Faculty of International Relations
Seminarska str., 2, 35800, Ostroh, Rivne region, Ukraine*

Thanks to its dynamic economic development, China has today become a powerful center of power and an important geopolitical player in the international arena, with geostrategic interests in all key regions of the world. One of such regions is Central and Eastern Europe, with the states of which cooperation has been intensified since 2012 within the framework of the "16+1" platform. Due to this, the main areas of cooperation were identified and bilateral relations between individual countries in the region and China were intensified. Among the countries with which political dialogue and trade and economic cooperation have significantly intensified is the Czech Republic. The Czech Republic views China as an important participant in international relations and seeks to expand cooperation with it in various fields. An important step towards intensifying relations was the proclamation of a strategic partnership between the states in 2016.

However, despite the establishment of strategic partnerships and increased trade and economic cooperation, states have faced a number of challenges. In particular, the political dialogue has intensified, with criticism of human rights violations in China and an active Czech-Taiwanese dialogue. The Czech Republic has failed to attract the amount of Chinese investment declared by the president, as well as to overcome the asymmetry in trade and economic cooperation, as there is a tendency that imports of Chinese goods exceed Czech exports to China. The scandals related to the activities of the Chinese company CEFC did not help to improve the relations between the states. At the same time, attracting new investments for the development of infrastructure, science and innovative technologies, as well as increasing cooperation in the field of tourism remains promising. Also, despite some negative trends in political dialogue, the countries will continue to cooperate in the "16 + 1" format, and the Czech Republic will try to overcome the negative balance of bilateral trade.

Key words: Czech Republic, China, cooperation, Central and Eastern Europe, investments.